

De niet-beroepsactieven in Vlaanderen ontleed. Een profielschets van huisvrouwen en arbeidsongeschikten

Sarah Vansteenkiste, Michelle Sourbron - Steunpunt Werk - KU Leuven

ABSTRACT

De Vlaamse arbeidsmarkt werd de voorbije jaren steeds krapper door een sterk oplopend aantal vacatures in combinatie met een aanhoudend dalende populatie werkzoekenden zonder werk op jaarbasis (De Smet et al., 2023). Steeds meer werkgevers, in uiteenlopende sectoren, vinden nog moeilijk kandidaten om de openstaande vacatures in te vullen (Van Impe et al., 2022). Eind april 2023 waren er per vacature slechts 1,83 werkzoekenden zonder werk in Vlaanderen. Deze krapte op de arbeidsmarkt blijft, bij het uitblijven van grote externe schokken, ook de komende jaren een belangrijke bezorgdheid. Neefs en Vansteenkiste (2022) wijzen op de sterkere vraag naar arbeid die er de komende jaren zal zijn in vele sectoren in vergelijking met het recente verleden. Tegelijk wordt Vlaanderen gekenmerkt door een historisch lage werkloosheidsgraad (2,9% in 2022 bij 20- tot 64-jarigen), maar een relatief hoge graad aan niet-beroepsactieven (21,0% in 2022 bij 20- tot 64-jarigen). Zeker bij de kwetsbare groepen merken we een geringere arbeidsdeelname (Boey & Vansteenkiste, 2022). Vanuit deze achtergrond, maar ook vanuit een positieve, inclusieve benadering van werk blijft het een must om met een open vizier het arbeidspotentieel in de bevolking op arbeidsleeftijd verder te bekijken. In dit artikel zoomen we in op de ruime groep van niet-beroepsactieven in Vlaanderen en ontleden die verder. Vervolgens gaan we dieper in op twee specifieke groepen van niet-beroepsactieven die beleidsmatig steeds meer onder de aandacht komen: de arbeidsongeschikten en de huisvrouwen. Van beide populaties maken we een profielschets en analyseren we hun eerdere werkervaring en band met de arbeidsmarkt.

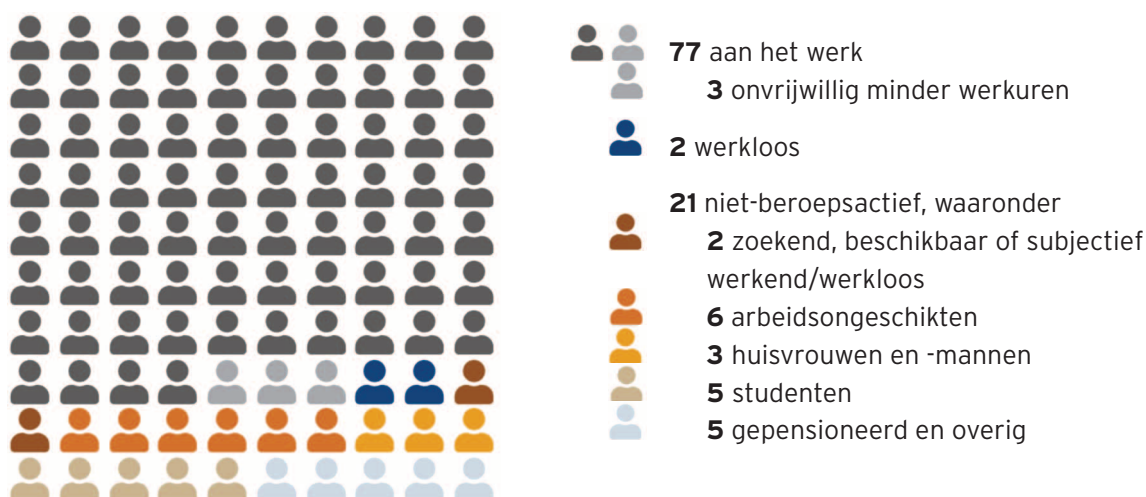
De bevolking op arbeidsleeftijd ontleed

Om de bevolking op arbeidsleeftijd te ontleden, maken we gebruik van surveydata uit de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK), uitgevoerd door Statbel. De EAK is een sociaal-economische steekproefenquête bij huishoudens. Via deze bron kunnen we de populatie op actieve leeftijd opdelen in werkenden, werklozen en niet-beroepsactieven. Elk van deze groepen kunnen we nog verder verfijnen zodat we een beter inzicht krijgen in hun band met de arbeidsmarkt.

In 2022 bestond de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd (20- tot 64-jarigen) uit 3,9 miljoen personen. Om een duidelijk beeld te geven van de omvang van de verschillende groepen stellen we deze bevolking op arbeidsleeftijd voor als 100 personen (**FIGUUR 1**). Van de 100 personen zijn er 77 aan het werk: 74 zijn volledig tewerkgesteld en 3 zijn ondertewerkgesteld. Het aantal gepresteerde arbeidsuren beantwoordt bij deze ondertewerkgestelden niet aan de gewenste of gewoonlijke arbeidsduur. Zo zijn er deeltijds werkenden die graag meer uren zouden presteren, en voltijds werkenden die een tijdelijke reductie van de arbeidsuren ervaren omwille van overmacht of economische redenen (tijdelijke werkloosheid).

Slechts 2 personen behoren tot de actieve werklozen. Zij hebben de afgelopen vier weken actief naar werk gezocht en zijn binnen de twee weken beschikbaar om een nieuwe job te beginnen (ILO-definitie). Dit is een klein aandeel ten opzichte van de groep niet-beroepsactieven, die 21 personen telt.

FIGUUR 1 \ Ontleding van het arbeidspotentieel in de bevolking (Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022)

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

De niet-beroepsactieve bevolking kunnen we nog verder ontleden. Als eerste onderscheiden we de zoekende of beschikbare niet-beroepsactieven, of de niet-beroepsactieven die zichzelf percipiëren als werkend of werkloos. Zij hebben nog een behoorlijke band met de arbeidsmarkt. Het gaat onder meer om ontmoedigde personen, die niet direct meer zoeken naar werk omdat ze menen te jong of te oud te zijn, niet de juiste vaardigheden te hebben, enzoverder, maar zich wel beschikbaar stellen om aan de slag te gaan indien zich een jobopportunity zou voordoen. In 2022 vielen 2 van de 100 Vlamingen op arbeidsleeftijd onder deze categorie. Zowat de helft van hen (50,4%) is ingeschreven als werkzoekende bij een bemiddelingsdienst zoals de VDAB. Bij kortgeschoolden die onder dit stelsel vallen, ligt het aandeel ingeschrevenen met 67,8% relatief hoger dan bij de midden- of hooggeschoolden (respectievelijk 45,3% en 43,0%).

Een tweede groep niet-beroepsactieven die we in beeld brengen op basis van de subjectieve invulling van hun sociaal-economisch statuut, zijn de arbeidsongeschikten. Zij vormen de grootste groep binnen de niet-beroepsactieven, goed voor 6 personen op een totaal van 21 niet-beroepsactieve personen. Deze arbeidsongeschikten geven aan hinder te ondervinden door een handicap, langdurige aandoening of ziekte. Vervolgens geven 3 van de 21 niet-beroepsactieven aan huisvrouw of -man te zijn. Als laatste zijn er de studenten en gepensioneerden, telkens goed voor 5 personen binnen de niet-beroepsactieven.

In dit artikel gaan we verder in op de arbeidsongeschikten en de huisvrouwen en -mannen. De huismannen laten we bij verdere analyses buiten beschouwing, aangezien zij slechts een zeer beperkt deel uitmaken van de totale groep van huisvrouwen en -mannen. Zowel de arbeidsongeschikten als de huisvrouwen krijgen bijzondere aandacht in het recentere beleidsdiscours. Hun profiel of band met de arbeidsmarkt is echter tot op heden niet altijd even duidelijk. We spelen hierop in door een profielschets te brengen van beide groepen op basis van de EAK. Via de analyse van de microdata van de EAK, kunnen we meer inzicht bieden op hun achtergrondkenmerken en band met de arbeidsmarkt. In de volgende hoofdstukken lichten we dit verder toe.

Profiel van arbeidsongeschikten

De grootste en sterkst toenemende groep zijn de niet-beroepsactieven die zichzelf als arbeidsongeschikt percipiëren. In 2022 vielen 214 400 personen op arbeidsleeftijd onder deze categorie. Ten opzichte van 2012 is het aandeel arbeidsongeschikten in het Vlaams Gewest met 18,9% gestegen. Dat zijn er 34 000 meer dan tien jaar geleden.

Wanneer we de niet-beroepsactieve arbeidsongeschikten analyseren naar een aantal achtergrondkenmerken, vinden we in Vlaanderen een hoger aandeel vrouwen terug (55,7%) dan in de gehele bevolking tussen 20 en 64 jaar (49,8%) (TABEL 1). Daarnaast zijn er ook opvallend meer kortgeschoolden bij de arbeidsongeschikten: 41,5% van hen is kortgeschoold tegenover 14,6% in de totale bevolking op arbeidsleeftijd. Daartegenover staat dat hooggeschoolden veel minder vaak terugkomen bij de arbeidsongeschikten (16,5%) in vergelijking met hun vertegenwoordiging in de totale bevolking op arbeidsleeftijd (46,7%). Ook 55-plussers zijn sterk oververtegenwoordigd met 43,8% tegenover 24,1% in de totale bevolking op arbeidsleeftijd. Personen geboren buiten de EU kennen eveneens een oververtegenwoordiging (11,1% tegenover 9,2% in de totale bevolking). Deze vaststellingen liggen in lijn met eerder onderzoek (Vansteenkiste et al., 2019).

TABEL 1 \ Arbeidsongeschikten en totale bevolking op arbeidsleeftijd opgesplitst naar socio-demografische kenmerken (Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022)

	Totale bevolking op arbeidsleeftijd	Arbeidsongeschikten
Totaal (aantallen)	3 857 600	214 400
GESLACHT (%)		
Man	50,2	44,3
Vrouw	49,8	55,7
ONDERWIJSNIVEAU* (%)		
Kortgeschoold	14,6	41,5
Middengeschoold	38,7	42,0
Hooggeschoold	46,7	16,5
LEEFTIJD (%)		
20-24	9,6	nb
25-54	66,3	54,4
55-64	24,1	43,8
GEBORTELAND (%)		
Geboren in België	84,5	82,5
Geboren in EU-land (excl. België)	6,3	6,4
Geboren buiten EU	9,2	11,1
ARBEIDSHANDICAP (%)		
Met arbeidshandicap	14,1	89,0
Zonder arbeidshandicap	85,9	11,0

Noot: *Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken omdat jongeren (20-24 jaar) hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond. Voor alle andere groepen gaat het om de 20- tot 64-jarigen. 'Nb' wijst op een niet betrouwbaar gegeven wegens te kleine celaantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

In **TABEL 2** geven we een profielschets van de arbeidsongeschikten. We zoomen in op hun belangrijkste achtergrondkenmerken (zie hiervoor), de hinder die ze ervaren, hun voorgaande werkervaring en het ontvangen van een uitkering.

Van degenen die zichzelf als arbeidsongeschikt zien en aangeven hinder te ondervinden door een handicap, aandoening of ziekte, verklaart een zeer ruime groep van 95,5% dat deze hinder bij het uitoefenen van dagelijkse bezigheden al minstens zes maanden duurt. Ruim acht op de tien (84,0%) stellen eveneens dat ze geen betaalde arbeid meer kunnen verrichten. Indien ze arbeid wel nog mogelijk achten, dan worden aanpassingen van het soort taken of de hoeveelheid werk als voornaamste vormen van ondersteuning opgegeven. Hulp bij verplaatsing van, naar of op het werk, aangepaste uitrusting, of hulp van collega's is slechts voor een beperkt deel van de arbeidsongeschikten een hulp om terug actief te kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Het is niet mogelijk om uit de gegevens te achterhalen hoe groot deze ondersteuning zou moeten zijn. De grootteorde van de gevraagde ondersteuning, zal echter wel bepalen of werkgevers met beperkte of relatief grote inspanningen aan deze vraag kunnen voldoen.

Van de niet-beroepsactieve arbeidsongeschikten heeft 81,2% ooit betaald werk gehad of gewerkt als onbetaald helper. Indien we enkel de werkervaring in de laatste acht jaar (van 2015 tot en met 2022) opnemen, dan krimpt dit percentage naar 38,6%. Dit geeft aan dat het grootste deel van de arbeidsongeschikten die we terugvinden bij de niet-beroepsactieven al langer afstand heeft tot de arbeidsmarkt. De voornaamste reden die ze opgeven is ziekte of gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. Niettegenstaande heeft 4,6% van de arbeidsongeschikten nog een arbeidswens. Het merendeel van de arbeidsongeschikten ontvangt een uitkering (95,5%), het gaat hier voornamelijk over een uitkering wegens ziekte, arbeidsongeschiktheid of een beroepsziekte, of een inkomensvervangende tegemoetkoming aan personen met een handicap. Slechts 5,4% is gekend bij VDAB.

TABEL 2 \ Profielschets van de niet-beroepsactieve arbeidsongeschikten (Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022)

	20- tot 64-jarigen
Aantal arbeidsongeschikten	214 400
Vrouw	55,7%
Kortgeschoold*	41,5%
55-plusser	43,8%
Arbeidshandicap	89,0%
Ervaart al meer dan zes maanden hinder	95,5%
Kan geen betaalde arbeid meer verrichten	84,0%
Werkervaring	81,2%
Werkervaring in de laatste acht jaar	38,6%
Arbeidswens	4,6%
Ontvangt een uitkering	95,5%
Gekend bij VDAB	5,4%

Noot: *Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken omdat jongeren (20-24 jaar) hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Profielschets huisvrouwen

Vervolgens gaan we dieper in op de groep van huisvrouwen en -mannen. In 2022 geven 131 000 niet-beroepsactieven aan huisvrouw of -man te zijn, wat overeenkomt met 3,4% van de totale bevolking tussen 20 en 64 jaar. Vrouwen nemen hier met 96,5% een prominente plaats in ten opzichte van hun aandeel van 49,8% in de totale bevolking (**TABEL 3**). Verder zijn de kortgeschoolden (46,4%), 55-plussers (39,1%) en personen geboren buiten de EU (39,4%) duidelijk oververtegenwoordigd bij de huisvrouwen en -mannen. In de bevolking op arbeidsleeftijd hebben zij immers maar een aandeel van respectievelijk 14,6%, 24,1% en 9,2%. Aangezien mannen en jongeren nauwelijks aanwezig zijn in deze categorie, zullen we ons bij de verdere bespreking louter concentreren op de 25- tot 64-jarige huisvrouwen.

TABEL 3 \ Huisvrouwen en -mannen en totale bevolking op arbeidsleeftijd opgesplitst naar socio-demografische kenmerken (Vlaams Gewest, 20-64 jaar, 2022)

	Totale bevolking op arbeidsleeftijd	Huisvrouwen en -mannen
Totaal (aantallen)	3 857 600	131 000
GESLACHT (%)		
Man	50,2	nb
Vrouw	49,8	96,5
ONDERWIJSNIVEAU* (%)		
Kortgeschoold	14,6	46,4
Middengeschoold	38,7	31,4
Hooggeschoold	46,7	22,2
LEEFTIJD (%)		
20-24	9,6	nb
25-54	66,3	59,4
55-64	24,1	39,1
GEBOORTELAND (%)		
Geboren in België	84,5	48,4
Geboren in EU-land (excl. België)	6,3	12,2
Geboren buiten EU	9,2	39,4
ARBEIDSHANDICAP (%)		
Met arbeidshandicap	14,1	10,4
Zonder arbeidshandicap	85,9	89,6

Noot: * Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken omdat jongeren (20-24 jaar) hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond. Voor alle andere groepen gaat het om de 20- tot 64-jarigen. 'Nb' wijst op een niet betrouwbaar gegeven wegens te kleine celaantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Ook voor de huisvrouwen maken we een profielschets en zoomen we in op een aantal achtergrondkenmerken, hun voorgaande werkervaring, hun arbeidswens en het belang van kinderopvang hierbij, het ontvangen van een uitkering en of ze gekend zijn bij VDAB (**TABEL 4**).

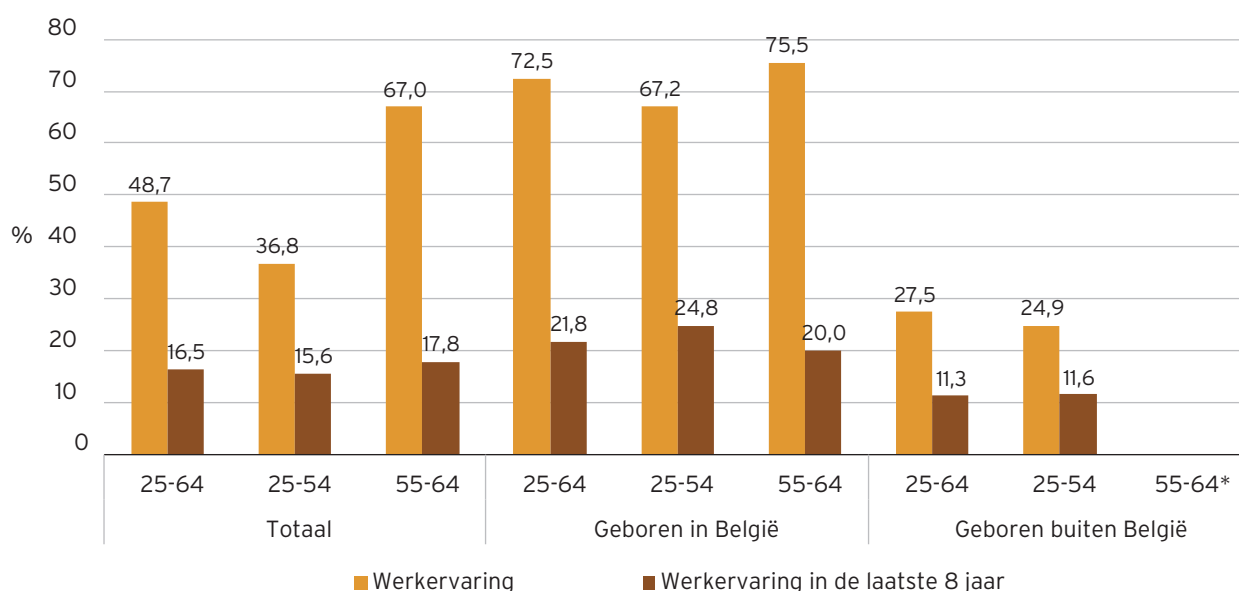
Als we de 25- tot 64-jarige huisvrouwen verder ontleden naar leeftijd, vallen twee groepen op. Enerzijds zijn er de 55-plussers, goed voor vier op de tien van de huisvrouwen (39,5%). Het gaat hier voornamelijk over vrouwen die geboren zijn binnen België (76,1%). Het merendeel of zes op de tien van de huisvrouwen vinden we echter terug bij de 25- tot 54-jarigen (60,5%). In tegenstelling tot bij de huisvrouwen van 55 jaar en ouder, zijn in deze jongere leeftijdscategorie personen met een niet-Belgische en niet-EU achtergrond oververtegenwoordigd: het gaat om respectievelijk 71,2% en 54,4% van de huisvrouwen tussen 25 en 54 jaar.

Meer dan de helft van deze 25- tot 54-jarige huisvrouwen met niet-Belgische achtergrond (56,7%) is bovendien kortgeschoold (tegenover 32,6% bij de huisvrouwen met Belgische achtergrond tussen 25 en 54 jaar). De kruising gender, herkomst en onderwijsniveau zorgt ervoor dat ze een uitgesproken kwetsbare positie hebben op de arbeidsmarkt.

Vervolgens kunnen we ook de eerdere werkervaring van de huisvrouwen analyseren om zo een beter beeld te krijgen van hun link met de arbeidsmarkt. Van de totale groep van 25- tot 64-jarige huisvrouwen heeft bijna de helft (48,7%) ooit een job uitgeoefend (**FIGUUR 2**). Als we de periode reduceren naar de laatste acht jaar gaat het nog over 16,5%. Wanneer we dit opsplitsen naar leeftijdsgroep, dan ligt het aandeel 55-plussers dat ooit werkte (67,0%) of in de voorbije acht jaren werkte (17,8%) telkens wat hoger in vergelijking met de jongere leeftijdsgroep van 25- tot 54 jaar (respectievelijk 36,8% en 15,6%).

Wanneer we naast leeftijd ook geboorteland in rekening nemen, hebben de 55- tot 64-jarige huisvrouwen die geboren zijn in België de meeste werkervaring (75,5%). We kunnen binnen deze leeftijdscategorie niet vergelijken met personen geboren buiten België omdat de aantallen te klein zijn om nog betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Ook binnen de 25- tot 54-jarige huisvrouwen met Belgische achtergrond vinden we nog een vrij hoog aandeel dat ooit werkervaring opdeed. Zowat twee op de drie van hen (67,2%) heeft werkervaring, met een op de vier (24,8%) die werkervaring had de voorbije acht jaar. Bij de 25- tot 54-jarige huisvrouwen geboren buiten België liggen deze percentages een behoorlijk stuk lager. Van hen heeft slechts 24,9% ooit een betaalde baan gehad of gewerkt als onbetaald helper (17,8% bij personen met niet-EU achtergrond; niet in de figuur). Indien we kijken naar de laatste acht jaar, dan zakt dit percentage naar 11,6% (geen cijfers over niet-EU achtergrond wegens te kleine aantallen). Het grootste deel van deze vrouwen heeft met andere woorden nog nooit een band met de arbeidsmarkt opgebouwd via (recentere) werkervaring.

FIGUUR 2 \ Aandeel (%) huisvrouwen dat ooit heeft gewerkt, opgesplitst naar leeftijd en geboorteland (Vlaams Gewest, 25-64 jaar, 2022)

Noot: *Voor de 55- tot 64-jarige vrouwen met een niet Belgische achtergrond zijn de aantallen te klein om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Quasi alle huisvrouwen, ongeacht leeftijd en geboorteland, geven aan dat ze op dit moment geen job wensen. De voornaamste redenen hebben betrekking op zorg voor eigen kinderen of andere zorgbehoevende familieleden (39,7%), andere persoonlijke redenen (27,5%) of familiale redenen (20,3%). Van de huisvrouwen die de zorg voor eigen kinderen of zorgbehoevenden op zich neemt, geeft 90,9% aan dat ze deze opvang bewust op zich willen nemen. Indien we enkel de 25- tot 54-jarige huisvrouwen met een niet-Belgische achtergrond bekijken, geeft 56,3% aan dat ze geen job wensen omwille van zorgtaken en voor 89,5% van deze groep is het een bewuste keuze en gaat het niet over een gebrek aan of te dure opvang.

Van alle 25- tot 64-jarige huisvrouwen ontvangt 92,5% geen enkele vorm van uitkering. Hierbij wordt gekeken naar een RVA-uitkering, leefloon, uitkering wegens ziekte, arbeidsongeschiktheid of een beroepsziekte, inkomensvervangende tegemoetkoming aan personen met een handicap of een pensioen. Het merendeel (98,0%) van de 25- tot 64-jarige huisvrouwen is niet gekend bij VDAB. Bij de 55-plussers die in België geboren zijn, gaat dit zelfs over 99,9%, tegenover 95,8% bij de 25- tot 54-jarige huisvrouwen met een niet-Belgische achtergrond qua geboorteland. Indien we het verkrijgen van een uitkering en gekend bij VDAB combineren, lijkt 91,4% van de 25- tot 64-jarige huisvrouwen moeilijk te bereiken, ze zijn onbekend bij VDAB en ontvangen tevens geen uitkering.

TABEL 4 \ Profielschets van de huisvrouwen (Vlaams Gewest, 25-64 jaar, 2022)

	25- tot 64-jarigen	25- tot 54-jarigen geboren buiten België	55-plussers geboren in België
Aantal huisvrouwen	124 500	51 800	37 100
Kortgeschoold	46,6%	56,7%	32,7%
Werkervaring	48,7%	24,9%	75,5%
Werkervaring in de laatste 8 jaar	16,5%	11,6%	20,0%
Geen arbeidswens (alle redenen samen)	97,9%	96,1%	99,8%
Geen arbeidswens met als reden zorg voor eigen kinderen of andere zorgbehoevenden familieleden	39,7% (waarvan 90,9% deze opvang bewust op zich neemt)	56,3% (waarvan 89,5% deze opvang bewust op zich neemt)	nb
Ontvangt geen uitkering	92,5%	92,0%	94,6%
Niet gekend bij VDAB	98,0%	95,8%	99,9%

Noot: 'Nb' wijst op een niet betrouwbaar gegeven wegens te kleine celaantallen.

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK

Conclusie

Vlaanderen beoogt om 80% van de bevolking op arbeidsleeftijd (20- tot 64-jarigen) aan het werk te hebben. Onze berekeningen leren dat van de 100 personen tussen 20 en 64 jaar, er in Vlaanderen momenteel 77 aan het werk zijn. Een zeer beperkt deel van 2 personen is werkloos, zij zoeken actief naar werk én stellen zich ervoor beschikbaar. Dat betekent tegelijk dat de meeste personen die niet aan het werk zijn tot de niet-beroepsactieven behoren: het gaat om 21 van de 23 niet-werkende personen. Zij zijn niet tegelijk zoekend naar werk of ervoor beschikbaar. Twee grote groepen onder deze niet-beroepsactieven zijn de arbeidsongeschikten en de huisvrouwen. Hoewel ze steeds meer de aandacht trekken vanuit verschillende beleidsactoren, is hun profiel nog niet altijd even duidelijk. Met deze studie wilden we daarop inspelen, en brengen we over hen een unieke profielschets op basis van een analyse van de microdata van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK, Statbel).

Onze profielschets van arbeidsongeschikten bevestigt eerder onderzoek waar we een oververtegen-

woordiging vaststellen van vrouwen, kortgeschoolden en 55-plussers. We merken bovendien dat van de 214 400 niet-beroepsactieve arbeidsongeschikten in EAK in 2022, de meesten (95,5%) hun hinder al meer dan zes maanden ervaren. Zowat acht op de tien van de arbeidsongeschikten heeft voorgaande werkervaring, maar het grootste deel werkte de laatste acht jaar niet meer (61,4%). De meerderheid van hen rapporteert dan ook dat ze niet langer in staat zijn om nog betaalde arbeid te verrichten (84,0%) of dat ze geen arbeidswens meer hebben (95,4%). Bovendien laat maar een zeer beperkt deel van de arbeidsongeschikten optekenen dat ze bij VDAB gekend zijn: slechts 5,4%. Deze cijfers maken duidelijk dat er een grote uitdaging ligt in het versterken van de band met de arbeidsmarkt van niet-beroepsactieve arbeidsongeschikten. We concludeerden in eerder onderzoek eveneens al dat de meeste personen in langdurige ongeschiktheid maar zeer beperkt doorstromen naar de arbeidsmarkt (Vansteenkiste et al., 2022; Vansteenkiste et al., 2019). Lange tijd werd deze groep dan ook buiten beeld gehouden van de wereld van werk, en bleven welzijn, zorg en arbeidsmarkt sterk afgescheiden werelden.

Recenter zijn er federaal en binnen Vlaanderen verschillende belangrijke beleidsprogramma's naar voor geschoven die gericht zijn op een versterkte re-integratie en retentie. Denk aan de Vlaamse actieplannen en akkoorden met betrekking tot werkbaar werk, de samenwerkingsakkoorden tussen VDAB en RIZIV. Eerder onderzoek (bijvoorbeeld Godderis, 2019 in Over.Werk; Goffin et al., 2022 en 2023; Vansteenkiste et al., 2019; en het expertenadvies door De Vos et al., 2023 (niet publiek)) werpt ook pistes op over hoe we de schotten kunnen helpen neerhalen, hoe we meer kunnen inzetten op preventief beleid, hoe we de link tussen ziekte en werk (bijvoorbeeld via *fitnotes*) kunnen versterken, hoe onzekerheden met betrekking tot financiële gevolgen van tewerkstelling weggenomen kunnen worden, hoe een duidelijker aanspreekpunt en vereenvoudigde regelgeving nodig is voor deze niet-beroepsactieven, enzoverder. Ons recent VIONA-onderzoek in samenwerking met Idea Consult leert bovendien dat naast een aanpak gericht op het versterken van het individu, ook bijkomende ondersteuning en begeleiding van werkgevers niet uit het oog mag verloren worden om het arbeidspotentieel van niet-beroepsactieven, waaronder arbeidsongeschikten, te kunnen aanwenden (Goffin et al., 2022 en 2023). Zo wijzen we er op de nood aan meer coördinatie in het ondersteuningsaanbod ten aanzien van werkgevers, een duidelijker aanspreekpunt voor ondernemingen die aan inclusie willen werken, ontsnippering en verduidelijking van de rolverdeling, vereenvoudigde regelgeving, faciliteren van het uitwerken van de nodige dienstverlening door arbeidsbemiddelingsdiensten en een positiever discours tegenover ondernemingen en niet-beroepsactieven.

Naast de arbeidsongeschikten, maakten we ook een profielschets van de huisvrouwen (waarbij huismannen buiten beschouwing werden gelaten wegens een te beperkte groep). Op basis van leeftijd deelden we ze op in twee belangrijke groepen: 55-plussers die in hoofdzaak België als geboorteland hebben, en 25- tot 54-jarigen waarbij personen met een niet-Belgische en niet-EU achtergrond sterk oververtegenwoordigd zijn. Opvallend hier was dat de meerderheid van de huisvrouwen met Belgische achtergrond eerdere werkervaring hebben (72,5% bij 25- tot 64-jarigen, 67,2% bij 25- tot 54-jarigen en 75,5% bij 55-plussers), terwijl dat bij de huisvrouwen geboren buiten België in beperktere mate het geval was (27,5% bij 25- tot 64-jarigen en 24,9% bij 25- tot 54-jarigen). Als we de werkervaring tijdens de laatste acht jaren in rekening brengen, dan dalen de percentages sterk, ongeacht geboorteland. De vaststelling blijft dan wel overeind dat huisvrouwen geboren in België dubbel zo vaak werkervaring hadden in die voorbije tijdspanne (21,8% bij 25- tot 64-jarigen, 24,8% bij 25- tot 54-jarigen en 20% bij 55-plussers), dan personen geboren buiten België (11,3% bij 25- tot 64-jarigen en 11,6% bij 25- tot 54-jarigen). Als we de link met de arbeidsmarkt van de twee belangrijkste groepen van huisvrouwen inschatten (55-plussers met Belgische achtergrond, en 25- tot 54-jarigen met niet-Belgische achtergrond), dan geven ze bijna allemaal aan geen arbeidswens te hebben, waarbij zorg voor eigen kinderen of andere zorgbehoevende familieleden de voornaamste reden is. De meeste huisvrouwen ontvangen bovendien geen uitkering (respectievelijk 94,6% en 92,0%) en zijn niet gekend bij VDAB (respectievelijk 99,9% en 95,8%).

Deze profielschets geeft weer dat de meeste huisvrouwen dan ook eerder op vrijwillige basis deze positie bekleden en bovendien niet financieel ondersteund worden vanuit een uitkering van de overheid. Veel van deze huisvrouwen gaan zo voor een tijdlang opnemen van zorg- en andere taken die niet tot het reguliere arbeidscircuit horen. Dat kunnen perfect legitieme (gezins)keuzes zijn. Waar we vanuit een arbeidsmarktperspectief wel in dienen te waken, is om de toegangspoorten tot de arbeidsmarkt ook voor deze huisvrouwen open te laten staan. Te veel drempels worden nu nog ingebouwd in onze onderwijs- en arbeidsmarktstructuren die deze toegangspoorten (onbewust) dicht lijken te slaan. En dan gaat het zeker niet om puur financiële drempels, zoals het niet hebben van een uitkering bij de meeste van de vrouwen duidelijk naar voren brengt (zie ook Claes, 2023; Vancoillie et al., 2022; Vansteenkiste, 2022). Zo komen vrouwen met een migratieachtergrond vaker met een moeilijke startpositie op de arbeidsmarkt (SERV, 2018). De participatie in het kleuteronderwijs ligt lager bij meisjes met een migratieachtergrond, waardoor ze zelfs al vanaf de kleuterschool een school- en taalachterstand oplopen. Maar ook in de secundaire schoolloopbaan zijn er verschillen vast te stellen. Meisjes met een migratieachtergrond starten gemiddeld gezien niet alleen later in het secundair onderwijs dan meisjes zonder migratieachtergrond, ook hun startpositie is vaak lager (vaker in de B-stroom dan in de A-stroom). Meisjes met een migratieachtergrond (en meer specifiek meisjes met Maghrebijnse en Turkse roots) worden vaker georiënteerd naar beroepsopleidingen die minder kansen bieden op de arbeidsmarkt. Bovendien zijn ze oververtegenwoordigd in de ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs en stoten degenen die de secundaire schooldrempel wel halen minder vaak door naar het hoger onderwijs (SERV, 2018). Anderzijds is een werving en begeleiding op maat aangewezen, waarbij de directe omgeving sterker betrokken kan worden, rolmodellen kunnen helpen met hen aan te trekken tot en te vinden voor werk, enzoverder. Ook het afstappen van het denken in 'traditionele' beroepsprofielen en -keuzes voor deze vrouwen, maar in plaats het aanbieden van beroepskansen op maat van talenten en vaardigheden, opent de weg naar meer succes. Net als het verbinden van beleidsdomeinen als welzijn, zorg en werk (zie ook Vancoillie et al., 2022; Vansteenkiste, 2022; Vansteenkiste et al., 2019). De aanbevelingen op vlak van ondersteuning en begeleiding van organisaties blijven eveneens ook overeen met betrekking tot de groep van huisvrouwen (zie hoger, conclusies bij arbeidsongeschikten op basis van Goffin et al., 2022 en 2023).

Als slotbeschouwing, willen we ook een lans breken voor het openstellen van loopbaanbegeleidingcheques en competentiechecks richting niet-beroepsactieven. Tot op heden blijven loopbaancheques en de competentiechecks in hoofdzaak gericht op personen met (recentere) werkervaring, terwijl expertenadviezen eveneens een bredere toepassing vragen (zie De Vos et al., 2021; Baert et al., 2020). De profielschetsen van zowel de huisvrouwen als de arbeidsongeschikten geven weer dat die recente werkervaring effectief vaak ontbreekt. Toch hebben ook deze groepen er alle belang bij om de (financiële) mogelijkheid te hebben om na te kunnen denken over een potentiële loopbaan en daarin begeleid te worden. Loopbaancheques of competentiechecks niet openstellen voor hen, geeft impliciet de boodschap dat de arbeidsmarkt voor hen niet of in mindere mate openstaat. Het wervend leer- en loopbaanoffensief dat we in Vlaanderen wensen te initiëren, is echter gericht aan alle volwassenen (Vansteenkiste et al., 2021). Laat ons dan ook zo goed mogelijk de boodschap uitdragen dat de toegangspoort tot werk voor iedereen, ongeacht statuut, arbeidsmarktpositie of voormalige werkervaring, wagenwijd openstaat.

BIBLIOGRAFIE

- Baert, S., De Vos, A., Marx, I., Struyven, L., Vansteenkiste, S., & Van der Beken, W. (2020). *Expertenaadvies relancebeleid Vlaamse arbeidsmarkt*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie.
- Boey, R., & Vansteenkiste, S. (red.) (2022). *Trendrapport 2022: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (Werk.Rapport 2022 nr.1). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- Claes, R. (2023). Iemand moet het zeggen. Over werk als welzijn. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 33(1), 73-79.
- De Smet, R., Penders, I., Neefs, B., & Vansteenkiste, S. (2023). *Kwartaalbericht Vlaamse arbeidsmarkt. Maart 2023* (Werk.Focus 2023 nr. 2). Leuven: Steunpunt Werk.
- De Vos, A., Vansteenkiste, S., Struyven, L., Marx, I., Baert, S., Van der Beken, W., & De Coen, A. (2021). *Naar een leer- en loopbaanoffensief. Tweede advies arbeidsmarktexperten*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie.
- Godderis, L. (2019). Re-integratie: keer je terug of de rug naar het werk? *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 29(1), 87-92. Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco.
- Goffin, K., Sempels, Y., De Coen, A., Valsamis, D., & Vansteenkiste, S. (2022). *Het arbeidspotentieel van niet-beroepsactieven: een vraagzijdebenadering*. Eindrapport. Een onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister bevoegd voor Werk, in het kader van het VIONA-onderzoeksprogramma.
- Goffin, K., Sempels, Y., De Coen, A., Valsamis, D., & Vansteenkiste, S. (2023). De rol van werkgevers bij de duurzame tewerkstelling van niet-beroepsactieven. *Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 33(1), 135-143.
- Neefs, B., & Vansteenkiste, S. (2022). De aanwervingsbehoefte in de Vlaamse sectoren richting 2030. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 32(1), 29-40.
- SERV. (2018). *Advies laaggeschoolde vrouwen met een migratieachtergrond*. <https://www.serv.be/diversiteit/publicatie/advies-laaggeschoolde-vrouwen-migratieachtergrond>
- Van Impe, G., Scholiers, B., Vansteenkiste, S., & De Smet, R. (2022). Krap, krappert, krapst?! Spannende tijden op de Vlaamse arbeidsmarkt. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 32(1), 5-17.
- Vancoillie, J., Ory, L. & Pulinx, R. (2022). *Included. Inclusief ondernemen met kortgeschoolde vrouwen met een migratieachtergrond*. ASP - Academic and Scientific Publishers.
- Vansteenkiste, S. (2022). Meer good practices waarbij vrouwen uit de arbeidsreserve worden verleid tot de arbeidsmarkt. In J. Vancoillie, L. Ory, & R. Pulinx (Reds.), *Included. Inclusief ondernemen met kortgeschoolde vrouwen met een migratieachtergrond*. ASP - Academic and Scientific Publishers.
- Vansteenkiste, S., Steyaert, G., Hennaert, S., Hennau, L., Heerkens, Y., Bieleman, A., & Balm, M. (2022). Inleiding boek Arbeid & gezondheid. In G. Steyaert, R. Peel, & Y. Heerkens (Reds), *De Vlaamse arbeidsmarktcontext* (pp. 1-25). Bohn Stafleu van Loghum
- Vansteenkiste, S., De Vos, A., & De Coen, A. (2021). Naar actieve en duurzame loopbanen via een leer- en loopbaanoffensief. Aanbevelingen vanuit de Vlaamse arbeidsmarktexpertengroep. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 31(2), 27-37.
- Vansteenkiste, S., Sourbron, M., Scholiers, B., Van Onacker, E., De Graeve, P., & De Smet, R. (2019). *Een inclusieve benadering van het arbeidspotentieel van de Vlaamse bevolking op basis van enquête- en administratieve data* (Werk.Rapport 2019 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk.